

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 1.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.1.3>

УДК 352 (477): 322

А. Л. Помаза-Пономаренко,

д. держ. упр., старший дослідник, начальник наукового відділу проблем державної безпеки, Навчально-науково-виробничий центр Національного університету цивільного захисту України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5666-9350>

**ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ КОНЦЕПТ РОЗВИТКУ
АДВОКАЦІЙНОСТІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ТА
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

A. Pomaza-Ponomarenko,

Doctor of Sciences in Public Administration, Senior Researcher, Head of the Scientific Department for State Security Problems, Training Research and Production Centre of National University of Civil Protection of Ukraine

**PUBLIC ADMINISTRATIVE CONCEPT OF ADVOCACY DEVELOPMENT
IN THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION OF POWER AND
ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE**

Визначено особливості інституційної трансформації системи публічного управління України крізь призму розвитку інституту адвокаційності та децентралізації влади, покликаних забезпечити стійкий розвиток територій. У цьому контексті наполягається, що реформа децентралізації влади в Україні спрямована на зміну акцентів у реалізації

державних механізмів у бік актуалізації та повсюдного залучення до цього процесу публічних інституцій, що мають відзначатися самоврядністю та професійністю. Виявлено, що реалізація інституційної трансформації та децентралізації влади вимагає, з одного боку, формування інституційної спроможності держави, а з другого боку, розвиток громадянського суспільства. Аргументовано, що він передбачає вдосконалення правових інститутів, які мають урахувувати вимоги часу та суспільства. З'ясовано, що з 2015 року ці інститути спрямовані на забезпечення реформи децентралізації влади в Україні та її сталого територіального розвитку. Свідченням цього є те, що в зазначеній сфері прийнято низку важливих нормативно-правових актів (Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» тощо). Проте залишаються неприйнятими ті правові документи, що стосуються адміністративно-територіального устрою, вирішення земельних питань на місцевому рівні тощо. На цій підставі стверджується, що реформа децентралізації влади в Україні через свою незавершеність поки що так і не забезпечила стійкий розвиток територій, що загрожує системі безпеки. Складності ситуації додає повномасштабна агресія РФ, що зумовлює збільшення кількості злочинів проти України та її населення. Установлено, що з метою вчасного реагування на ці злочини важливим є дієве впровадження адвокаційності. Обґрунтовано застосовувати комплексний підхід до визначення адвокаційності, що передбачає здійснення професійної діяльності фахівців, які надають ґрунтовну юридичну допомогу. Уточнено форми адвокаційності: первинна та вторинна, платна та безоплатна. Акцентовано, що розвиток цих форм має забезпечити реформа децентралізації влади в Україні. Доведено, що сьогодні та найближчим часом на її теренах зростатиме роль адвокатської діяльності та безоплатної правової допомоги населенню України, серед якого значною мірою зростає кількість внутрішньо переміщених осіб, а також осіб, які втратили житло, роботу, родичів. Усі ці люди обмежені у фінансових можливостях, щоб звернутися за платною правовою допомогою у захисті їхніх порушених прав. Відтак, визнано актуальним підвищення ролі адвокаційності в системі

публічного управління України в умовах децентралізації влади. Інакше відсутність захисту прав громадян і гарантування безпеки з боку держави зумовить соціальну апатію, хаос, кризу тощо.

The peculiarities of the institutional transformation of the system of public administration of Ukraine through the prism of the development of the institution of advocacy and decentralization of power, designed to ensure the sustainable development of territories, are determined. In this context, it is insisted that the reform of the decentralization of power in Ukraine is aimed at changing the emphasis in the implementation of state mechanisms towards the actualization and widespread involvement of public institutions in this process, which should be characterized by self-government and professionalism. It was revealed that the implementation of institutional transformation and decentralization of power requires, on the one hand, the formation of the institutional capacity of the state, and on the other hand, the development of civil society. It is argued that it provides for the improvement of legal institutions, which should take into account the requirements of time and society. It was found that since 2015, these institutes are aimed at ensuring the reform of the decentralization of power in Ukraine and its sustainable territorial development. This is evidenced by the fact that a number of important legal acts have been adopted in this area (the Concept of Reforming Local Self-Government and Territorial Organization of Power in Ukraine, the Law of Ukraine "On Voluntary Association of Territorial Communities", etc.). However, those legal documents related to the administrative-territorial system, the resolution of land issues at the local level, etc., remain unaccepted. On this basis, it is claimed that the reform of the decentralization of power in Ukraine, due to its incompleteness, has not yet ensured the sustainable development of the territories, which threatens the security system. The complexity of the situation is compounded by the full-scale aggression of the Russian Federation, which leads to an increase in the number of crimes against Ukraine and its population. It has been established that effective implementation of advocacy is important in order to respond to these crimes in a timely manner. It is reasonable to apply a comprehensive approach to the definition of advocacy, which involves the professional activity of specialists who provide thorough legal assistance. Forms of

advocacy: primary and secondary, paid and free. It is emphasized that the development of these forms should be ensured by the reform of the decentralization of power in Ukraine. It has been proven that today and in the near future, the role of advocacy and free legal assistance to the population of Ukraine will grow on its territory, among which the number of internally displaced persons, as well as persons who have lost their homes, jobs, and relatives, has increased significantly. All of these people are limited in their financial ability to seek paid legal assistance to protect their violated rights. Therefore, increasing the role of advocacy in the system of public administration of Ukraine in conditions of decentralization of power is recognized as urgent. Otherwise, the lack of protection of citizens' rights and guarantee of security by the state will lead to social apathy, chaos, crisis, etc.

Ключові слова: *публічне управління, адвокаційність, адвокатська діяльність, захист прав громадян, інституційна спроможність держави, децентралізація влади, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, сталий розвиток.*

Key words: *public administration, advocacy, advocacy activity, protection of citizens' rights, institutional capacity of the state, decentralization of power, executive power bodies, local self-government bodies, sustainable development.*

Постановка проблеми. З 1991 року розпочався шлях України у формуванні власної інституційної спроможності, що є неможливим без розбудови системи державного управління та розвитку громадянського суспільства. Дана стаття є логічним продовженням наших наукових розвідок, присвячених визначенню публічно-управлінських аспектів сталого розвитку України в конституційному, судовому та правовому векторах. Проте поза увагою залишалося дослідження ролі адвокатської діяльності в забезпеченні такого розвитку, що ускладнюється через повномасштабну агресію РФ. Крім того, держава-агресор є каталізатором виникнення та збільшення злочинів проти українців, їхнього життя й здоров'я. У цьому контексті зростає роль адвокаційності в доказуванні вчинених РФ злочинів проти України та її

населення. Особливої актуальності набуває безоплатна правова допомога. Усе це вказує на актуальність обраної проблематики дослідження, у межах якого обґрунтовуються шляхи сталого розвитку України, а також формування її інституційної спроможності в напрямку формування системи безпеки за сучасних умов. Адже у планах держави-агресора відкинути Україну в розвитку на десятки років назад, яких у неї й до того особливо не було. Унеможливити реалізацію такого зловісного плану може суспільна згуртованість як одна з найвищих форм соціальної організації. Для її підтримки важливою є результативна взаємодія органів публічної влади – інституцій державного та недержавного сектору, діяльність яких має бути спрямована на захист прав і свобод людини та громадянина за будь-яких умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика забезпечення інституційного розвитку держави, децентралізації влади та забезпечення сталого розвитку є предметом як вітчизняних, так і зарубіжних учених В. Баштанника, О. Баштанник, Р. Бенедикса, П. Блау, К. Бредлі, С. Валтона, Т. Веблена, М. Войновського, В. Гамільтона, П. Гудмана, С. Домбровської, М. Дюверже, Е. Дюркгейма, Н. Колісніченко, Дж. Коммонса, Р. Коуза, О. Крюкова, Дж. Е. Ландберга, С. Ліпсета, К. Лободенко, Р. Лукиши, А. Маркусена, У. Мітчелла, Д. Норта, І. Петрика, Г. Поченчук, Г. Річардсона, С. Романюк, О. Рось, Г. Ситника, Г. Спенсера, М. Савчина, М. Сташиса, Т. Шлемкевич, А. Халецької, Дж. Ходжсона та ін. Не применшуючи досягнутих вагомих наукових результатів науковців у межах різних галузей фундаментальної та прикладної науки щодо захисту прав і свобод людей, розвитку інститутів публічної влади, маємо впевненість у необхідності проведення комплексної розвідки на предмет визначення засад інституціональної трансформації системи публічного управління в Україні з позиції актуалізації адвокаційності. Оскільки адвокація є частиною професійної роботи, що передбачає застосування дієвих інструментів, необхідних для формування в країні нових правил гри та зміни наявних.

Постановка завдання. Метою статті є визначення публічно-

управлінського концепту розвитку адвокаційності в умовах децентралізації влади та забезпечення сталого розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових напрацювань і чинної правової бази [1; 2] дає підстави розкрити сутність правозахисної державної політики через застосування положень інституціоналізму. Це дозволило охарактеризувати її крізь призму визначення місця та ролі механізмів такої політики в системі публічного управління. Власне кажучи, одним із головних завдань держави є захист прав громадян, що можливо за умови реалізації дієвої правової політики та формування правової держави. Така політика реалізуються суб'єктами (публічними інституціями) у межах правових норм, що складаються в певні інститути, зокрема, інститут прав і свобод людини. Отже, упровадження зазначених механізмів передбачає надання системи правової допомоги.

Учені слушно наголошують на важливості здійснення кросфункціонального розмежування понять «безоплатна» і «оплатна», «первинна» і «вторинна» правова допомога. На наш погляд, ці види правової допомоги є нічим іншим, як формами адвокаційності. Адже надання правової допомоги вимагає наявності у відповідних фахівців, зокрема, юридичної освіти та практики. При цьому на етапі здійснення вторинної правової допомоги фахівці, які її надають, повинні мати адвокатську ліцензію на зайняття відповідною діяльністю. Власне кажучи, адвокаційність передбачає різний ступінь захисту прав людини та громадянина, а саме:

1) надання консультацій і роз'яснень у цій сфері та інших правових питань;

2) створення можливостей для доступу осіб до правосуддя, адже мета функціонування держави полягає в забезпеченні їхньої невідчужуваності та захисті, що має здійснюватися й на безоплатній основі [1; 2; 3].

Обґрунтовано, що ця мета реалізується в межах функціонування механізмів правозахисної державної політики, які охоплюють такі елементи, як суб'єкти й об'єкти державного управління, його принципи, функції,

інструменти, методи, засоби та форми (рис. 1).

Рис. 1. Структура механізмів адвокаційності та правозахисної державної політики

Джерело: складено на підставі [1; 3].

При цьому виокремлено правовий, організаційний, інформаційний, комунікативний та ресурсний інструментарій, що становить підґрунтя для відповідної структуризації механізмів адвокаційності та реалізації правозахисної політики. Серед цих механізмів варто виокремлювати правовий і організаційний. Вони реалізуються низкою суб'єктів державного впливу, серед яких визначено суб'єктів, що здійснюють правоохоронну діяльність, і суб'єктів, які реалізують правозахисну (правозастосовну) функцію. Передумовами належного виконання обох функцій є застосування державою монополії на стимулювання та примус, правотворчість, стабілізацію функціонування суспільства, підвищення його правосвідомості тощо [1; 3].

У цьому контексті здійснено також поділ суб'єктів правозахисної політики на первинних (державні органи) і вторинних (недержавні інституції, які забезпечують легітимність застосування засобів цієї політики, оновлення її стратегії та концепції, а також практику оскарження державно-управлінських рішень у зазначеній сфері). Конкретизовано, що до першої групи суб'єктів правозахисної політики України (первинних) належать такі:

- 1) президент;
- 2) органи виконавчої влади;
- 3) органи судової влади, які формуються за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності;
- 4) парламент;
- 5) Уповноважений з прав людини;
- 6) регіональні й місцеві органи влади та ін. [1; 3].

Щодо другої групи суб'єктів правозахисної політики держави (вторинних), то до неї умовно віднесено наукові установи, громадські ради, створені при органах державної влади, громадські об'єднання, організації, рухи, асоціації та ін., які залучаються до процесу охорони й захисту прав людини та національних інтересів. Так, адвокати об'єднуються у відповідні організації, асоціації та ін. [1; 3].

Крім того, визначено координаційного суб'єкта правозахисної державної

політики – Координаційний центр з надання правової допомоги та його територіальні відділення [2]. Завданнями цього центру є організаційне забезпечення діяльності Міністерства юстиції України, внесення на його розгляд пропозицій щодо формування та реалізації відповідної державної політики, аналіз практики правозастосування тощо. Мін'юст України, зокрема, утворює Наглядову раду Координаційного центру для забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері надання безоплатної правової допомоги.

Отже, розгляд наукових досліджень у сфері захисту прав людини дозволив охарактеризувати механізми адвокаційності та реалізації державної політики в цій сфері з позиції їхньої кросфункціональності формування та дуальності інституціональної реалізації в контексті розвитку вітчизняної системи публічного управління. Останнє відбувається в межах реформи децентралізації влади, яка позначилася на розвитку інститутів адвокаційності в Україні. У цьому контексті конкретизовано етапи формування механізмів адвокаційності та реалізації правозахисної політики в Україні, а саме:

– *установчий етап* (1991 – 1996 рр.), що характеризується проголошенням незалежності України, прийняттям Декларації про її суверенітет, Конституції України та інших правових документів. Вони визначають пріоритет прав людини, обов'язок держави захищати їх та національні інтереси. Це зумовило закріплення повноважень органів державної влади у сфері правозахисної політики на тлі формування власної системи державного управління, відмінної від радянської;

– *перманентний етап* (1997 – 2014 рр.), що передбачає непослідовне та безсистемне проведення конституційної, судової та інших реформ, які б мали забезпечити на практиці повноцінну охорону й захист прав людини та національних інтересів. З'ясовано, що з метою дієвої реалізації цих реформ було створено Центр правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції України. Проте на результативності діяльності зазначеного центру негативно позначилася низка факторів, зокрема, слабка структурованість Верховної Ради України, що зумовила складність пошуку

консолідованих рішень щодо вдосконалення механізму правозахисної політики. Крім того, у межах цього періоду було прийнято надзвичайно важливий правовий документ – Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 р. № 3460-VI [2]. Уважасмо, що цей закон визначив форми адвокаційності;

– *сучасний етап* (2015 р. – по теперішній час), що відзначається новим періодом модернізації системи державного управління у сфері правозахисної політики й адвокаційності, який покликаний забезпечити, з одного боку, збалансування повноважень органів державної влади й органів місцевого самоврядування. А з другого боку, демократизацію політичної системи, що вимагає розвитку громадянського суспільства. З цією метою указом Президента України ліквідовано Центр правової реформи і законопроектних робіт, але створено Координаційний центр з надання правової допомоги. З'ясовано, що діяльність зазначеного центру спрямована на надання первинної та вторинної правової допомоги, що реалізується в його територіальних відділеннях. Серед них можна визначити такі: 1) регіональні та місцеві центри; 2) бюро правової допомоги; 3) правові клуби [1; 2].

Безоплатна первинна правова допомога передбачає надання безпосередньо або за допомогою телефонного зв'язку правової інформації, консультацій і роз'яснень без складання документів процесуального характеру. Безоплатна вторинна правова допомога охоплює створення рівних можливостей для доступу осіб на місцях до правосуддя. Відповідно до ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» [2] такий доступ забезпечується вичерпному переліку осіб (внутрішньо переміщеним особам, ветеранам війни та ін.). Акцентовано, що, якщо особа не входить до цього переліку, то в отриманні нею безплатної вторинної правової допомоги та захисті інтересів у суді можуть сприяти громадські правозахисні організації, в яких працюють адвокати.

У продовження варто відзначити, що згідно з п. 16¹ Перехідних положень Конституції України захист і представництво інтересів органів такої влади в

судах має відбуватися виключно прокурорами або адвокатами. Запровадження цих заходів поки що призупинено через подання Президентом України законопроекту № 1013 щодо розширення переліку осіб, які можуть представляти в суді інтереси інших осіб [2]. Воно зумовлено низкою факторів, а саме: необхідністю уточнення правового підґрунтя діяльності адвокатів; недоцільністю витрачання зайвих бюджетних коштів на використання їхніх послуг для представництва в судах; необхідністю підвищення ролі публічної складової у сфері правозахисної політики України тощо. Вирішення цих проблемних питань покликано не тільки усунути неповноту правової бази у сфері захисту прав людини, а й підвищити активність громадськості та рівень її довіри до публічних і правозахисних інституцій, що, у свою чергу, покликано забезпечити стійкий територіальний розвиток [1; 4].

За результатами аналізу статистичної інформації Державної служби статистики України встановлено, що такі організації значною мірою залежать від зарубіжних донорів і пов'язані з міжнародними міжурядовими та неурядовими правозахисними організаціями. У цьому контексті обґрунтовано, що актуальним завданням для України є вирішення даної проблемної ситуації з метою зміцнення власної національної безпеки. Запропоновано розробити та прийняти відповідний закон «Про громадські правозахисні організації» [1; 3; 4], в якому слід закріпити принципи їхньої діяльності (принципи правової охорони та захисту, добросовісності, виваженості, незалежності тощо). Зважаючи на значно високий рівень довіри населення до правозахисних громадських організацій і роль у наданні безоплатної вторинної правової допомоги, систематизовано напрямки їхнього функціонування, а саме: 1) захист прав людини; 2) розслідування фактів (подій) щодо порушення прав людини, зокрема органами державної влади; 3) поширення інформації щодо стану реалізації цих прав, моніторинг і аналіз стану їхнього гарантування; 4) правове виховання населення [1; 3; 4].

Зважаючи на викладене, обґрунтована необхідність оновлення стратегії сталого розвитку України, а також стратегії розвитку громадянського

суспільства та його організацій, зокрема, правозахисних. Реалізація цих заходів має забезпечити входження нашої держави до групи країн зі сталим режимом демократії, який відзначається дієвістю функціонування правового й організаційного механізмів правозахисної політики за всіма її формами [1; 2].

Обґрунтовано впровадження комплексного підходу до кросфункціонального формування правового й організаційного механізмів правозахисної державної політики України, що має забезпечити завершення реформування системи правозахисної політики шляхом розвитку її форм (рис. 2). Він передбачає дотримання державноуправлінських принципів законності, публічності, демократичності, легітимності тощо, розширення переліку суб'єктів, які можуть захищати порушені права людини, а також уточнення правового підґрунтя діяльності цих суб'єктів.

Отже, реалізація інституційної трансформації та децентралізації влади вимагає, з одного боку, формування інституційної спроможності держави, а з другого боку, розвиток громадянського суспільства. Він передбачає вдосконалення правових інститутів, які мають урахувувати вимоги часу та суспільства. Принагідно відзначимо, що з 2015 року ці інститути спрямовані на забезпечення реформи децентралізації влади в Україні та її сталого територіального розвитку. Свідченням цього є те, що в зазначеній сфері прийнято низку важливих нормативно-правових актів (Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» тощо [2]). Однак залишаються неприйнятими ті правові документи, що стосуються адміністративно-територіального устрою, вирішення земельних питань на місцевому рівні тощо. На цій підставі стверджується, що реформа децентралізації влади в Україні через свою незавершеність поки що так і не забезпечила стійкий розвиток територій, що загрожує системі безпеки. Складності ситуації додає повномасштабна агресія РФ, що зумовлює збільшення кількості злочинів проти України та її населення. З метою вчасного реагування на них важливим є дієве впровадження адвокаційності.

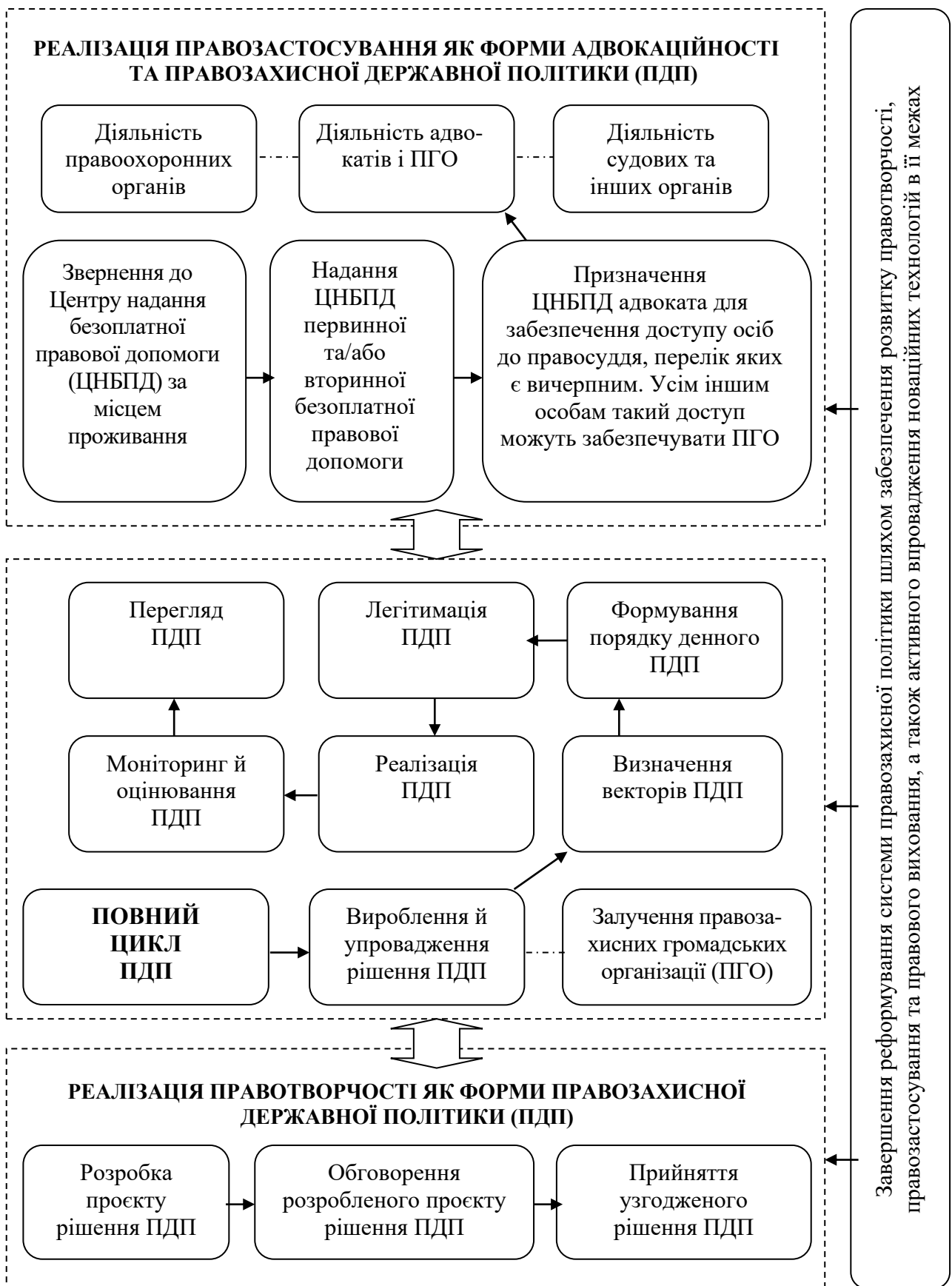

Рис. 2. Кросфункціональне формування механізмів адвокаційності та реалізації правозахисної державної політики України

Джерело: складено на підставі [1; 3].

Зважаючи на важливість завершення такого реформування й урахуваючи позитивний досвід функціонування механізмів правозахисної державної політики за кордоном, рекомендовано застосування новаційного інструментарію реалізації правозахисної державної політики в Україні. Він охоплює використання новітніх технологій у повному циклі її вироблення й здійснення на основі розрізнення інформаційної, аналітичної та іншої забезпечувальної ролі цього інструментарію з метою вчасного і неупередженого захисту прав людини. Доведено, що використання даного інструментарію вимагає уточнення індикаторів інтегрального індексу щодо визначення стану дотримання прав людини. Рекомендовано серед зазначених індикаторів виокремити такі, що передбачають оцінювання:

- 1) змістовного наповнення веб-сайтів органів державної влади та застосування ними інших інформаційних ресурсів;
- 2) кількості та змісту звернень до зазначених органів і відповідей на них;
- 3) державних програм та інших управлінських рішень цих органів;
- 4) стану надання безоплатної правової допомоги громадянам.

У цьому контексті аргументовано, що застосування новаційного інструментарію вимагає вдосконалення вітчизняної нормативно-правової бази, яка визначає особливості правозастосування, зокрема, під час роботи Координаційного центру з надання правової допомоги. Акцентовано, що для зазначеного центру та його територіальних відділень повинно бути розширено спектр послуг з її надання, які передбачають більш активне використання новаційного інструментарію. При цьому доведена необхідність уточнення п. 13 і 15¹ постанови Кабінету Міністрів України «Про утворення Координаційного центру з надання правової допомоги та ліквідацію Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції» від 06.06.2012 р. № 504 [2]. У цій постанові, з одного боку, слід закріпити за Координаційним центром функції з супроводження правової реформи і законопроектних робіт. А з другого – варто визначити особливості діяльності його Наглядової ради, зокрема, обґрунтовано закріпити вимогу щодо строку її повноважень (до 5 років) і

можливості обрання членів такої ради також із залученням громадських правозахисних організацій. Реалізація цих заходів покликана забезпечити інституціональну незалежність системи безоплатної правової допомоги в Україні.

Крім того, використання новаційного інструментарію (штучного інтелекту) вимагає вдосконалення вітчизняного законодавства в напрямку закріплення можливості безперешкодного захисту прав громадян. Особливо це актуально для українців за сучасних складних умов, що виникли через повномасштабну агресію РФ. До речі, у Китаї напрацьовано позитивний досвід застосування штучного інтелекту (WeChat) для захисту прав громадян. Цей новітній інструментарій забезпечує оперативний і безперешкодний доступ китайським громадянам до надання правової допомоги та правосуддя [1; 4].

У цьому контексті доведена необхідність упровадження AI-правової допомоги, AI-адвокатів та AI-суддей в Україні, особливості реалізації якого рекомендовано закріпити в чинному її законодавстві, у тому числі конституційному. Крім того, зважаючи на проаналізований закордонний досвід у цій сфері (зокрема, Китаю щодо використання програми WeChat), обґрунтовано більш ширше застосування вітчизняних загальнодержавних мобільних додатків (наприклад, «Дія») для забезпечення безперешкодного й оперативного захисту прав людини [1; 4].

Висновки. На підставі проведеного дослідження можемо зробити такі висновки:

1. Інституційну трансформацію системи публічного управління України слід визначати крізь призму періодизації формування її інституційної спроможності системи публічного управління. Факторність її формування визначила значною мірою реформа децентралізації влади, що спрямована на забезпечення сталого територіального розвитку.

2. Обґрунтовано застосовувати комплексний підхід до визначення особливостей інституційної трансформації системи публічного управління України в умовах децентралізації влади та з позиції системи безпеки. Ці

підходи передбачають зміцнення інституціонального середовища публічного управління в Україні, розвиток громадянського суспільства та підвищення рівня соціальної безпеки, на який впливає повномасштабна агресія рф. Вона зумовила збільшення кількості злочинів проти України та її населення, значна частина якого через війну потребує оперативного захисту своїх порушених прав.

3. У цьому контексті запропоновано концепцію розвитку адвокаційності, реалізація якої можлива у таких формах, як первинна, вторинна, платна, безоплатна. Наполягається, що сьогодні та в найближчому майбутньому актуалізується саме безоплатна правова допомога як первинна, так і вторинна. Остання форма дозволяє забезпечити захист прав громадян і реалізацію права на доступ до суду, що можливо за умови здійснення адвокатської діяльності.

4. Обґрунтовано необхідність уточнення правового підґрунтя діяльності адвокатів, раціонального витрачання бюджетних коштів на використання їхніх послуг для представництва в судах, а також підвищення ролі публічної складової у сфері правозахисної політики України. Вирішення цих проблемних питань покликано не тільки усунути неповноту правової бази у сфері захисту прав людини, а й підвищити активність громадськості та рівень її довіри до публічних і правозахисних інституцій, що, у свою чергу, покликано забезпечити стійкий територіальний розвиток.

Література

1. Лободенко К.В. Удосконалення механізмів правозахисної політики держави. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. 2019. № 3. Том 30 (69). С. 119–122.

2. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>.

3. Помаза-Пономаренко А.Л. Правове забезпечення розвитку та безпеки регіонів України в умовах децентралізації й інституціоналізації влади : монографія. Харків: НУЦЗУ, 2020. 190 с.

4. Pomaza-Ponomarenko A., Leonenko N., Cherniahivska V., Lehan I., Puzanova G. Legal reform and change: research on legal reform processes and their impact on society. Analysis of factors that facilitate or hinder legal change, including political, social, and economic factors // *Journal of Law and Sustainable Development*, 11(10), e1854. <https://doi.org/10.55908/sdgs.v11i10.1854>.

Referances

1. Lobodenko, K.V. (2020), “Advanced technologies in the field of human rights and justice: Ukraine and worldwide”, *Visnyk Natsional'noho universytetu tsyvil'noho zakhystu Ukrayiny*, vol. 1 (12), pp. 52–57.

2. Verkhovna Rada of Ukraine (2023), available at: <https://www.rada.gov.ua/> (Accessed 09 Jan 2024).

3. Pomaza-Ponomarenko, A.L. (2020), *Pravove zabezpechennya rozvytku ta bezpeky rehioniv Ukrayiny v umovakh detsentralizatsiyi y instytutsionalizatsiyi vlady* [Legal support for the development and security of the regions of Ukraine in conditions of decentralization and institutionalization of power], NUCZU, Kharkiv, Ukraine.

4. Pomaza-Ponomarenko, A., Leonenko, N., Cherniahivska, V., Lehan, I. and Puzanova, G. (2023), “Legal reform and change: research on legal reform processes and their impact on society. Analysis of factors that facilitate or hinder legal change, including political, social, and economic factors”, *Journal of Law and Sustainable Development*, vol. 11(10), e1854. <https://doi.org/10.55908/sdgs.v11i10.1854>.

Стаття надійшла до редакції 09.01.2024 р.